

Бойко Л. М., доктор економічних наук, професор кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

ORCID ID: 0000-0001-8999-1805

e-mail: b_o_y_k_o_91@ukr.net

Чевганова В. Я., кандидат економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

ORCID ID: 0000-0003-1428-430X

e-mail: chevganovavera@gmail.com

Кулакова С. Ю., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

ORCID ID: 0000-0002-7149-0356

e-mail: slcveta@gmail.com

Сутність та компоненти інноваційного потенціалу підприємства

Анотація. У статті проведено критичний аналіз наявних підходів вчених до визначення сутності та складових інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта, їх узагальнення та визначення власного бачення сутності даної категорії. Для вирішення поставлених у статті мети та завдань дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз та синтез, узагальнення, аспектний, структурний та системний підходи. Обґрунтовано сутність інноваційного потенціалу підприємства як системи, що складається з сукупності ресурсів, наявних та потенційних можливостей впровадження інновацій, а також спроможності суб'єкта господарювання їх реалізувати шляхом прояву високої інноваційної активності в процесі досягнення цілей інноваційного розвитку. Практична значущість результатів дослідження полягає у тому, що розуміння інноваційного потенціалу як системи спроможне забезпечити високу і постійну конкурентоспроможність підприємства.

Ключові слова: інновації; інноваційний потенціал; конкурентоспроможність; цілі, розвиток; система.

Boyko Larysa, Doctor of Economics, Professor of Department of Economics, Entrepreneurship and Marketing, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, Ukraine

Chevhanova Vira, PhD (Economics), Professor, The Head of the Department of Department of Economics, Entrepreneurship and Marketing, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, Ukraine

Kulakova Svitlana, PhD (Economics), Associate Professor of Department of Economics, Entrepreneurship and Marketing, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, Ukraine

The Essence and Components of the Innovative Potential of the Enterprise

Abstract. Introduction. The trends in the formation of the post-industrial space dictate the need to find ways to develop and grow the resource component of production. In the era of the knowledge economy, it is innovations that become the main factor in the strategic growth of enterprises. Enterprises that inefficiently use their innovative potential sooner or later give way to advanced organizations in the market. The latter, applying innovations, can reduce production costs, receive additional profit, strengthen competitive advantages, maintain or increase their market share. Many researchers of the issue of management and development of innovative potential consider it as a key element in building a multifaceted complex and sustainable structure. At the same time, analysis of economic literature allows us to conclude that, on the one hand, the introduction of various areas of innovation in an enterprise is possible only if it has sufficient innovative potential, and on the other hand, as an object of management, it has not yet been studied enough. Currently, there is no unity among researchers in understanding the essence and structure of assessing innovative potential. It is advisable to reveal the essence of the concept of "innovative potential" through the definition of its composite categories.

Purpose. The aim of the article is a critical analysis of the available approaches of scientists to determining the essence and components of the innovative potential of an economic entity, their generalization and determining their own vision of the essence of this category. To solve the research goals and objectives set in the article, such general scientific and special research methods as analysis and synthesis, generalization, aspect, structural and system approaches were used.

Results. The essence of the innovative potential of the enterprise, as a system consisting of a combination of resources, available and potential opportunities for the introduction of innovations, as well as the ability of the enterprise to realize them

through the manifestation of high innovation activity in the process of achieving the goals of innovative development, is substantiated.

Conclusions. *Understanding of the innovative potential as a system can ensure high and constant competitiveness of the enterprise.*

Keywords: *innovation; innovative potential; competitiveness; goals; development; system.*

JEL Classification: *O31; O33; F62.*

Постановка проблеми. Сьогодні вже не сприймається серйозно теза про наявність конкурентних переваг завдяки наявності родючих ґрунтів, дешевої робочої сили та інших ресурсів. У сучасних умовах ринкової конкуренції перевагу отримують підприємства за рахунок знань та вмінь, набутого досвіду своїх фахівців, які здатні продукувати інновації і просувати їх для комерційного використання. Тільки за таких умов впровадження інновацій буде постійним, сталим і забезпечувати конкурентоспроможність. В економіці, що ґрунтується на знаннях, тільки інновації визнаються основним джерелом конкурентних переваг підприємства. При цьому вимагається не лише наявність можливостей впровадження інновацій, а й спроможність підприємства втілити їх у життя. Зазначене потребує обґрунтування сутності та складових інноваційного потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності та складових інноваційного потенціалу є досить актуальним у сучасних наукових дослідженнях. Аналіз наукових надбань із зазначеної проблематики дозволяє зробити висновки, що наявні трактування інноваційного потенціалу здебільшого містять різноаспектні його характеристики або взагалі є суперечливими, тобто однозначна інтерпретація відсутня. Ймовірно, як влучно зазначає Т. Ломаченко [12, с. 27], це пояснюється вихідним моментом дослідження, а саме змістовим наповненням категорії «інновація», адже усвідомлення сутності даної дефініції визначає подальшу логіку дослідження і формулювання пов'язаних з нею категорій, зокрема, це стосується й категорії «інноваційний потенціал».

Формування цілей дослідження. Метою дослідження є критичний аналіз наявних підходів до визначення сутності та структури інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта, їх узагальнення та представлення власного бачення сутності даної категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Певного поширення в наукових джерелах отримав ресурсний підхід до трактування сутності інноваційного потенціалу підприємства, згідно з яким спочатку його визначали як загальний обсяг ресурсів, які можливо було використати для конкретної мети [2]. А вже надалі сутність категорії «потенціал підприємства» почали трактувати більш широко, включаючи до нього якісні та кількісні характеристики ресурсів, розширюючи їх перелік інформаційними, інтелектуальними тощо. На сучасному етапі найбільшу

цінність мають такі ресурси, як знання та інформація, а не праця та капітал, як це було раніше.

Наявність ресурсів є необхідною, важливою умовою інноваційного потенціалу. На думку вчених [5, с. 46-49], саме класична сукупність усіх видів ресурсів, якими володіє і може залучити підприємець, і виступає підґрунтям інноваційного потенціалу підприємства. Однак ця умова не є достатньою. Безумовно, використання ресурсів здійснюється з певною метою, тобто є цілеспрямованою діяльністю. Вважаємо, що зведення інноваційного потенціалу до ресурсів усіх видів занадто звужує його сутність, адже не всі реальні можливості та ресурси завжди і всіма використовуються.

Більш значущим є спроможність підприємства вміло використати необхідні ресурси у певній комбінації і всі можливості для реалізації інновацій. Представники наступного підходу при висвітленні сутності інноваційного потенціалу розкривають двоєдину його сутність:

- 1) наявність ресурсів;
- 2) здатність, можливість суб'єкта їх використати [1; 4; 7].

У даному контексті цікавим постає пояснення інноваційного потенціалу: такого, що поєднує не весь, а частину різних видів економічних потенціалів підприємства (фінансовий, кадровий, матеріально-технічний тощо), на які поширюються інновації [9].

На переконання В. Покотилової, інноваційний потенціал підприємства визначається його спроможністю здійснювати належне відтворення всіх виробничих факторів та їх комбінування [15, с. 57], здатністю використати свої можливості в процесі досягнення цілей інноваційного розвитку. Отже, акцент автором робиться на спроможності реалізувати наявні можливості.

У науковій літературі зустрічається й аспектний підхід, представниками якого акцентується увага на окремих аспектах інноваційного потенціалу. Так, автори [13] до складових інноваційного потенціалу включають сукупність власних та придбаних наукових розробок; інфраструктурні можливості підприємства до інновацій; внутрішні та зовнішні чинники впливу; інноваційну культуру. Інші [3] стверджують, що ними є внутрішня складова, зовнішня та інтерфейсна, або ж наводять думку [8, с. 157], що потенціал підприємства обов'язково треба розглядати у зв'язку зі змінами зовнішнього середовища та визначають потенціал підприємства як економічні відносини, спрямовані на забезпечення розвитку суб'єкта і носія його потенціалу (капіталу підприємства).

Можливо погодитися з важливістю вказаних авторами чинників, однак вважаємо, що підстав для їх системності та достатності щодо інноваційного розвитку недостатньо.

Заслугує на увагу підхід дослідників щодо сутності інноваційного потенціалу, згідно з яким останній ототожнюється з готовністю підприємства здійснити всі заплановані заходи з метою забезпечення виконання інноваційних цілей розвитку в межах виконання інноваційних проєктів [14; 19]. Отже, автори акцентують увагу на досягненні цілей інноваційного розвитку. Навіть у такому визначенні не відображено повноти і складності аналізованої дефініції.

В іншому підході автори асоціюють інноваційний потенціал з високим рівнем інноваційної активності, тобто головною його характеристикою вважають спроможність до генерації високої інноваційної активності, що пояснюють надшвидкими змінами різних видів інновацій, коротким життєвим циклом, вимогою скорочення часу між реалізацією одних інновацій і продукуванням інших [19].

Найбільшого поширення в науковій літературі отримав структурний підхід. В ряді наукових праць складовими досліджуваної категорії вчені визнають: ресурсна, внутрішня та результативна, які здійснюють взаємний вплив та є взаємопов'язаними [11; 19].

При цьому перша передбачає максимально ефективне використання кожного окремого виду ресурсів і охоплює матеріальні, фінансові, трудові, інформаційні та інші ресурси, що залучаються до інноваційної діяльності підприємства. Друга складова виступає інструментом інноваційної діяльності, який забезпечує впровадження інновацій, а також взаємодію суб'єкта господарювання з науковими закладами, що продукують інноваційні продукти та суб'єктами ринку. Третя складова відображує той рівень інноваційного потенціалу, який забезпечується у результаті інноваційних процесів.

Дзюбіна А. В. [7] зосереджує увагу на науковій, виробничо-технологічній, маркетинговій, кадровій, матеріально-технічній, фінансовій, інформаційній складових.

Фатхутдинов Р. А. [17] з урахуванням принципів системного підходу вважає за необхідне виділити: ресурсну складову (обсяги та якість ресурсів, зокрема, фонди, кадри, фінанси, інформація, технології тощо); спроможність персоналу до здійснення інноваційного процесу (освітній, професійний та кваліфікаційний рівень); ефективність менеджменту (креативність, новаторство керівництва, спроможність до змін); можливості оновлення матеріально-технічної бази та впровадження інновацій різних видів; фінансові можливості тощо.

Краснокутська Н. С. [10] до потенціалу підприємства включає фінансовий, виробничо-технологічний, економічний, науково-технічний і кадровий потенціали, які з інноваційним потенціалом

утворюють діалектичну єдність, що створює передумови для подальшого економічного розвитку.

Фарат О. та Р. Русин-Гриник пропонують виділяти такі компоненти інноваційного потенціалу: ринковий (адекватність внутрішніх можливостей – вимогам ринку); інтелектуальний (вміння розпізнавати інноваційні ідеї, їх впроваджувати, наявність кадрів, спроможних продукувати інновації); кадровий (уміння персоналу реалізовувати інновації); техніко-технологічний (відповідність техніки та технологій – впроваджуваним інноваціям); інформаційний (оперативне оновлення, формування баз даних, обробка інформації); фінансовий (наявність відповідних джерел фінансування інноваційних процесів); мотиваційний (формування спеціальної системи мотивації, яка б узгоджувала інтереси осіб, які розробляють, впроваджують інновації, інвесторів, споживачів інноваційного продукту); комунікаційний (розвинута система комунікацій як із суб'єктами зовнішнього середовища, так і всередині підприємства); науково-дослідний (накопичена сукупність ідей та наукових розробок) [16].

Критично аналізуючи наявні наукові джерела стосовно структурного підходу, зазначимо, що у вищенаведених переліках складових частин інноваційного потенціалу підприємства окремі з них з упевненістю можна віднести до виробничого або технологічного потенціалу, тобто не можна провести чітку межу між названими складовими.

Залежно від рівня застосування різних видів інновацій, підприємство може бути інноваційним або не інноваційним. Досліджуючи вказану проблему, Т. Деділова оперує поняттям інноваційність як якісною характеристикою підприємства і пропонує визначати її у кількісному виразі як показник відповідності сукупності усіх інновацій суб'єкта господарювання попиту на них споживачів, у порівнянні з конкурентами, але при фіксованих умовах зовнішнього середовища [6]. Основними складовими інноваційності фірми вона вважає: виробничу (ефект від інновацій); фінансову (сума понесених витрат на впровадження інновацій); інвестиційну (обсяг інвестицій); соціальну (збільшення оплати праці); екологічну (зростання витрат коштів на відповідні цілі).

Суттєвою помилкою ряду наукових досліджень вважаємо віднесення зовнішньої складової (впливу зовнішнього середовища) до компонентів інноваційного потенціалу підприємства [3; 13], адже ця складова не входить до внутрішнього середовища підприємства.

На нашу думку, інноваційний потенціал підприємства являє собою систему, що складається з сукупності ресурсів, наявних та потенційних можливостей впровадження інновацій, а також спроможності суб'єкта господарювання їх реалізувати шляхом прояву високої інноваційної активності в процесі досягнення цілей інноваційного розвитку.

Висновки. Отже, в наукових джерелах виділяються такі основні підходи до трактування сутності інноваційного потенціалу: ресурсний; поєднання наявності ресурсів та спроможності суб'єкта їх використати; аспектний; цільовий; структурний. Кожен з них частково має право на визнання з урахуванням об'єкта-носія інноваційного потенціалу та обраного дослідником напряму дослідження. Найбільш доцільним є застосування системного, інтегрованого підходу до визначення сутності інноваційного потенціалу, який охоплює можливості та спроможності підприємства їх реалізувати шляхом прояву високої інноваційної активності в процесі досягнення інноваційних цілей.

Література:

1. Андрианов Д. С. Сущность и структура инновационного потенциала организации. *Академия управления «ТИСБИ»*. URL : <http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2006/issue4/Econom2.html> (дата звернення: 12.03.2020).
2. Балабанов И. Т. *Инновационный менеджмент*. СПб : Питер, 2000. 208 с.
3. Біленська Я. Р., Бондарчук М. К. Складові інноваційного потенціалу промислових підприємств. *Бізнес-інформ*. 2011. № 8. С. 42-45.
4. Богма О. С. Сутність інноваційного потенціалу. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2011. №1. С.12-15.
5. Василенко В. О., Шматко В. Г. *Інноваційний менеджмент : посібник*. К. : ЦУЛ; Фенікс, 2003. 440 с.
6. Деділова Т. В. Показник інноваційності промислових підприємств України як сучасний інструмент стратегічного інноваційного менеджменту. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2012. №1. С. 105-108.
7. Дзюбіна А. В. Розкриття змісту поняття «інноваційний потенціал» та визначення його складових. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2008. № 628. С. 72-77.
8. Інноваційні засади та виміри стратегічного розвитку підприємств в Україні: колективна монографія / І. Л. Петрова, З. М. Борисенко, Н. І. Данилюк та інші / За ред. І. Л. Петрової К. : ВНЗ «Університет економіка та права «Крок», 2012. 355 с.
9. Кравченко С. І., Корньєва О. В. Оцінка достатності інноваційного потенціалу підприємства. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна*. 2009. Вип. 36-1. С.125-132.
10. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства як об'єкт управління в перебігу еволюції теорії стратегічного управління. *Вісник СумДУ. Серія Економіка*. 2009. №1. С.169-177.
11. Кокурин Д.И. *Инновационная деятельность*. М. : Экзамен, 2001. 575 с.
12. Ломаченко Т. И. *Рынок инноваций в АПК : теория, методология и организация : монография*. К. : ННЦ ИАЭ, 2010. 376 с.
13. Медведева С. А. *Инновационный потенциал предприятия: сложность определения и основные особенности. Креативная экономика*. 2010. № 10 (46). с. 35-39.
14. Овечкіна О. А., Іванова К. В. Огляд методів оцінки рівня інноваційного потенціалу економічних суб'єктів. *Економічний вісник Донбасу*. 2007. №4. С. 130-139.
15. Покотилова В. І. *Управління інноваційною діяльністю в аграрному виробництві : монографія*. К : КНЕУ, 2008. 304 с.
16. Фарат О. В., Русин-Гриник Р. Р. Формування структури інноваційного потенціалу підприємства та особливості управління його розвитком. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 684. С. 273-277.
17. Фатхутдинов Р. А. *Инновационный менеджмент : учебник для вузов*. 6–е изд. СПб. : Питер, 2011. 448 с.
18. Федулова Л. І., Колош М. О. Інноваційний потенціал підприємства як фактор забезпечення результативності реструктуризації. *Наукові праці МАУП*. К. : МАУП. 2007. Вип. 3. С. 48-51.
19. Чеботар С. В. Інноваційний потенціал підприємства. *Вторая научно-практическая конференция «Альянс наук: ученый – ученому» (3-7 октября 2005 года)*. URL: http://www.confcontact.com/Okt/18_Chebot.php (дата звернення: 12.03.2020).

References:

1. Andrianov, D. S. (2006). *Sushnost i struktura innovatsionnogo potentsiala organizatsii* [The essence and structure of the innovation potential of the organization]. *Akademiya upravleniya "TISBI" – TISBY Academy of Management*. Retrieved from <http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2006/issue4/Econom2.html> [in Ukrainian].
2. Balabanov, I. T. (2000). *Innovatsionnyy menedzhment* [Innovative management]. SPb: Piter [in Ukrainian].
3. Bilenska, Ya. R. & Bondarchuk, M. K. (2011). Constituents of innovative potential of industrial enterprises. *Business inform*, 8, 42-45 [in Ukrainian].
4. Bogma, O. S. (2011). The essence of innovation potential. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universitetu*, 1, 12-15 [in Ukrainian].
5. Vasylenko, V. O. & Shmatko, V. H. (2003). *Innovatsiynnyy menedzhment* [Innovative management]. K. : TsUL; Feniks [in Ukrainian].
6. Dedilova, T. V. (2012). Indicator of innovativeness of industrial enterprises of Ukraine as a modern tool of strategic innovation management. *Problemy i perspektivy rozvytku pidpryyemnystva*. Retrieved from irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe? [in Ukrainian].
7. Dzyubina, A. V. (2008). Disclosure of the concept of «innovative potential» and definition of its components. *Visnyk NY «Lvivska politechnika» – Bulletin of NU «Lviv Polytechnic»*, 628, 72-77 [in Ukrainian].
8. Petrova, I. L., Borysenko, Z. M. & Danylyuk, N. I. (2012). *Innovatsiynni zasady ta vymyry strategichnoho rozvytku pidpryyemstv v Ukrayini* [Innovative principles and dimensions of strategic development of enterprises in Ukraine]. K.: VNZ «Universitet ekonomiky ta prava «Krok» [in Ukrainian].
9. Kravchenko, S. I. & Korniyeva, O. V. (2009). Assessment of sufficiency of innovative potential of the enterprise. *Naukovi prazi donezhkoho natsionalnoho tekhnichnoho universitetu. Seriya: ekonomichna*, 36-1, 125-132 [in Ukrainian].
10. Krasnokutska, N. S. (2009). Enterprise potential as an object of management in the evolution of strategic management theory. *Visnyk SumDU. Seriya: ekonomichna – SSU Bulletin. Economy series*, 1, 169-177 [in Ukrainian].
11. Kokurin, D. I. (2001). *Innovatsionnaya deyatel'nost* [Innovative activity]. M.: Ekzamen [in Russian].

12. Lomachenko, T. I. (2010). *Rynok innovatsiy v APK: teoriya, metodologiya i orhayizatsiya: monohrafiya [Rynok innovatsiy in APK: teoriya, metodolohiya and orhayizatsiya: monohrafiya]*. K.: NNTS IAE [in Ukrainian].
  13. Medvedeva, S. A. (2010). Enterprise innovation potential: complexity of definition and main features. *Kreativnaya ekonomika*, 10 (46), 35-39 [in Russian].
  14. Ovechkina, O. A. & Ivanova, K. V. (2007). An overview of methods for assessing the level of innovation potential of economic entities. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu*, 4, 130-139 [in Ukrainian].
  15. Pokotylova, V. I. (2008). *Upravlinnya innovatsiynoyu diyalnistyu v ahrarnomu vyrobnytsvi [Management of innovative activity in agrarian production]*. K.: KNEU [in Ukrainian].
  16. Farat, O. V. & Rusyn-Hrynyk (2010). Formation of structure of innovative potential of enterprise and features of management of its development. *Visnyk Lvivskoho Nationalnoho Polytechnichnoho University «Lvivska politekhnika»*, 684, 273-277 [in Ukrainian].
  17. Fatkhutdinov, R. A. (2011). *Innovatsionnyy menedzhment : uchebnyk dlya vuzov [Innovation management: a textbook for universities]*. SPb: Piter [in Russian].
  18. Fedulova, L. I. & Kolosh, M. O. (2007). Innovative potential of the enterprise as a factor in ensuring the effectiveness of restructuring. *Naukovi pratsi MAUP*, 3, 48-51 [in Ukrainian].
  19. Chebotar, S. V. (2005). Innovative potential of the enterprise. *Vtoraya nauchno-prakticheskaya konferentsiya «Alyans nauk : uchenyy – uchenomu»*. Retrieved from http://www.confcontact.com/Okt/18_Chebot.php [in Ukrainian].
-

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License